

תוכן עניינים

פתח דבר- עמ' 3

1. רקע תיאורטי- עמ' 4
 - 1.1 השיר האקפרסטי- עמ' 4
 - 1.2 טוביה ריבנר : רקע- עמ' 7
2. 'יופי מאוחר'- עמ' 8
3. על שני שירי 'שקדיות'- עמ' 14
 - 3.1 'פריחת השקדיות'- עמ' 14
 - 3.2 'השקדייה'- עמ' 15
4. על שני ציורי נוף של נילי שחור- עמ' 19
 - 4.1 'בדרך לטבעון'- עמ' 19
 - 4.2 'ההר הצהוב'- עמ' 21
5. ג'אקומוטי : איש צועד- עמ' 24

דיון ומסקנות- עמ' 26

רשימת מקורות- עמ' 28

פתח דבר

השיר האקפרסטי המתייחס בדרך כלשהי אל יצירת אמנות, אל חוויה חזותית כלשהי יכול לעשות זאת בדרכים שונות ומורכבות המגלמות בתוכן את הקשר הסבוך בין האמנות המילולית הנסמך על זמן ומילים, לבין האמנות החזותית הנסמכת על מרחב וייצוגים ויזואליים של מרחב זה. שירים העוסקים ביצירות אמנות, שירים אקפרסטיים, מבטאים התמודדות זו של השירה עם האמנות תוך שהם מדגימים את הקשרים המורכבים והייחודיים בין המדיומים השונים ואת הייחודיות של כל אחד מהם.

אחד המשוררים הישראליים הבולטים שהיסוד האקפרסטי בולט בשיריו הינו המשורר טוביה ריבנר, אשר אף הוציא בעבר קובץ שירים בשם 'פסל ומסכה' שכל שיריו הינם שירים אקפרסטיים העוסקים ביחס ספרות-אמנות. חוקרים שונים אשר בחנו את מהות היחס של ריבנר לאקפרסיס בשיריו המוקדמים ובקובץ זה, עמדו על הקשר הבלתי נפרד בין האקפרסיס למוות, קשר שחוקרים רבים עוסקים בו וממחיש את הטענה הפוסט מודרנית במהותה, על פיה גם האמנות הפלסטית וגם השירה, נוטלות מן הממשי את החיות שלו, ובעצם מציגות 'ממשי' חסר מהות של ממשי, ממשי ריק.

עבודה זו מבקשת להתמקד בקובץ שיריו של ריבנר 'יופי מאוחר' תוך בחינת **תפקידו של היסוד האקפרסטי בשירי הקובץ**, ובחינת משמעותו לאור הפרשנות שנוסחה בעבר על פיה ריבנר רואה את האקפרסיס כיסוד ממית הממחיש את הריקנות והסבל של החיים. הטענה העומדת במרכז של עבודה זו הינה **כי הקובץ 'יופי מאוחר' מציג שינוי בראיית עולמו של ריבנר את האמנויות ואת תפקידן, וכן את מהות האקפרסיס, כאשר קישור האקפרסיס למוות, מתחלף לטענתי בקישורו ליופי, יופי שהתגלה למשורר בשלב מאוחר בחייו**. רעיון זה יודגם באמצעות ניתוח של שישה שירים מן הקובץ המביעים, לדעתי, רעיון זה ומאפשרים להדגים שינוי בראיית עולמו של משורר קנוני זה.

1. רקע תיאורי

1.1 השיר האקפרסיבי

את נקודת 'ההשקה' בין האמנות הפלסטית לספרות ניסה למיין החוקר אולריך וייסשטיין (Weisstein, 1981) למיין לשמונה סעיפים מרכזיים¹:

- יצירות אמנות פלסטית המפרשות ספרות
- יצירות ספרות המתארות אובייקטים אמנותיים ספציפיים (אקפרסיבי)
- יצירות ספרות ההופכות לאובייקטים חזותיים
- יצירות ספרות המחקות סגנונות ציוריים
- יצירות ספרות המשתמשות בטכניקות אמנותיות
- יצירות ספרות העוסקות באמנות ובאמנים
- טקסט ותמונה כמוצר מאוחד
- יצירות ספרות ואמנות המעצבים נושא משותף

יחד עם זאת, כפי שאדגים בעבודה זו חלוקה זו אינה כה חד משמעית ובשירה האקפרסטית כפי שאדון בה בעבודה זו, קיים שילוב בין הקטגוריות השונות כאשר היצירות משלבות בין תיאור אובייקטים אמנותיים ספציפיים, עיסוק באמנות ובאמנים, עיצוב של נושא משותף, דיון על ההשפעה ההדדית וכו'.

הוראתו המקורית של המונח היווני 'אקפרסיבי' הינה **תיאור**, אבל מחברים שונים ושיטות שונות הרחיבו או צמצמו את המונח בתקופות שונות. היום, יש המתארים את האקפרסיבי כסוגה המתמקדת בתיאור ייחודי של יצירות אמנות, כלומר כ'שירה על יצירת אמנות'. יחד עם זאת, כפי שטוען ברס, אצל מחברים בני זמננו האקפרסיבי אינו נתפס עוד בהקשרו הקלסי העתיק ואפילו לא רק כמסורת של 'שירים על יצירות אמנות', אלא יותר ויותר כותבים בוחנים את האקפרסיבי בהקשר בין אמנותי כללי, ומחדשים את מסורת הדיון ההשוואתי ביחסי האמנות המילולית

¹ Weisstein, U, (1981). 'Comparing Literature and Art: Current Trends and Prospects in Critical Theory and Methodology, In: Konstaitinovic et el. (eds). P. 20.